לא: המוכר שדהו פרק תשיעי ערכין

רבא אמר דבולי עלמא צד אחד ברבית אסור. פירש"י ומתני' ובריית'א בהא פליגי דתנא דבריית'א סבר סוף סוף הוא ולידי הרבית (לגבי) [אתי] לד אחד ברבית וברבית גמורה היא אלא שהתורה התירתו [לשון רש"י ועוד יש לפרש דבהכי פליגי מתני' ובריית'א כגון שנכנס בבית להחזיר לו דמי שמירות שנה אם בא לפלוטו בתוך י"ב חדש דתנא דמתני' סבר רבית על מנת להחזיר שרי ותנא דבריית'א סבר דאסור מי גמי מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דתמני' מיירי כשמחזיר לו אם יפדנו ובריית'א מיירי כשאין מחזיר:

דאי ר"מ הא אמר מתנה אינה במבר. י"ל דכיון דאינה כמכר אין בידו לגוזלה לעולם אפי' תוך י"ב חדש ולפי זה מה שהקשינו בס' המקדיש (לעיל כח:) [1]כיון דכתיב אחוזת עולם היא להם היה לנו לומר שלא יתנו מתיסה ממתנה אבל נוכל לפרש הכא דמתנה אינה כמכר ויכול הנותן לגזול לעולם אפי' אחר י"ב חדש ובהכי ניחא דיבולים כהיסה ולויס ליתן לאחר מתיסה ממתנה:

התקין הלל. הכא משמע דבימי הלל היה בבית שי כדאמרינן בפ"ק דשבת (דף עו. ופס) הלל ושמעון גמליאל ושמעון ונהגו נשיאותן לפני הבית מאה שנה היו נוהגין יונק בין בתרי ערי חומה היה נוהג כדאמר בפירקין דלעיל (דף כט.) דאין בתי ערי חומה אלא בזמן שהיובל נוהג וקשה לפירש"י דפרק הסולת (גיטין דף לו.) דתנן הלל תיקן פרוזבול ופריך בגמ' עלה מי

[1] (ב"ק ק:); [2] (ר"ה ד: יומא סה:); [3] (מכר בכורות נב:); [4] (כתובות נב:); [5] (חוס' פ"ה ה"ס); [6] (מגיעין עד:); [7] (ויקרא ל"ק); [8] סס; [9] (הלוקח דמי הפירות יעב"ן); [10] (יהיה לאחון ל"ק); [11] ע. ל"ק; [12] ל"ל יש בכור. [13] (הא מתיב אחות ל"ק).

מסורת הש"ס

לא א מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ה טוש"ע י"ד סימן קעד סעיף ה:

[ב מיי' פ"ב מהל' שמטה הלכה ון:

לב ג מיי' פי"ב מהלכות שמטה הל' ד:

לג ד מיי' פ"ח מהלכות בכורות הלכה יב טוש"ע י"ד סימן מו סעיף יח:

לד ה מיי' פי"ב מהל' שמטה ויובל הל' ד:

לה ו מיי' סס פי"ח הלכה יט:

לו ז מיי' סס פי"ב הל' ח:

לז ח מיי' סס הלכה ט:

לח ט מיי' סס הלכה ז:

לט י מיי' פי"ח מהלכות גירושין הלכה כח טוש"ע אה"ע סימן קמג סעיף ד:

תורה אור השלם

1. ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה וְהָיְתָה גְאֻלָּתוֹ עַד תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ:
ויקרא כה כט

2. ואם לא יִגָּאֵל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לְצְמִיתֻת לְלַקֵּחוֹ אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַיֹּבֵל:
ויקרא כה ל

שיטה מקובצת

א) להחזיר קא משלחי מר סבר וחיבות איכא ביניהו נמחק: ב) ואיש כי ימכר אמר רחמנא והאי לא זכין קס"ל: ג) שנה הוי אומר שנה לראשון תיבה התמימה נמחק: ד) את נחתת לעיבורא ואנא לא נחתית לעיבורא: ה) שנולד באחד באדר: ו) אכיל ידקא מקמא אות ר' נמחק: ז) התמימה אבל הכא: ח) דשנה שנה מהדדי גמרי. משמע הכא דבכל דוכתא לא בעינן שנים שלמות מיום ועד יום אלא היכא דגמרי' שנה מבתי ערי חומה התימה להר"ר אלחנן מנ"ל דר"ג ויום אחד בעינן שלמות מיום אל יום ותירץ דשמא הוא הלכה למשה מסיני אי נמי מכן עשרים של יוצא צבא שהוא זמן לעונש של מעלה כתיב שנה וגמרי' שנה שנה מבתי ערי חומה וכי היכי דלענשין של מעלה בעינן שיהו שלמות מיום אל יום ה"ה בענשין של מטה. הרא"ש ז"ל: ט) ליתן לו שנה ועיבורה אות ת' נמחק: י) נתעברה השנה נתעברה לו: יא) ור"מ לא קא מרבי. תימה לר"מ דאמר דמתנה לא הדרא ביובל לא יוכלו הלוים לוחת קרקע שלהם במתנה אם יוצו דהא כתיב כי אחוזת עולם היא להם וממעטינן מינה לעיל שאינן יכולים להחזיר מהאי טעמא ה"נ נימא מהאי טעמא שלא יוכלו לוחת במתנה כיון דלא הדרא להו ביובל ובענין אחוזת עולם ר"ל דקרא דאחוזת עולם לא בא אלא לומר על הסקעת קרקע דכתיב בקרא כגון כהנים שדהו הרבשראל מוסקע מבעליו מן התורה ואשמעינן קרא דבלוי אינו מוסקע אבל מתנה דלא כתיב בקרא לא גלי עליה קרא דלא תסקע ראם נתן ודאי מוסקעת ולא הדרא ביובל אלא מכר. הרא"ש ז"ל: יב) גואל מיד הגואל: יג) הלו. ס"א הלה: יד) דקאסר כוהר בהכי: טו) ריבית אתי צד אחד ברבית הוא ורבית גמורה הוא: טז) (גאולתו דהיתה גאולתו) ס"מ דאם לא כן הוה ליה: יז) גואלה עוד מלוי: יח) שנה. דהא איכא מיום: יט) היסקתי אש ונשתמשתי: כ) העיבור מאיר. דאמר בפ' יש בכור לגאלה. אלו שאינן חוזרין ביובל כו'. דכי היכי דסבר ר' מאיר דמתנה אינה כמכר לענין למיסק ביובל הכי נמי דלא הוא כמכר למיחלט: [דרבי רחמנא לצמיתות. נראמר לעיל צמית צמיתות: אמרי ליה רבנן לרב פפא והא אמרינן התם בפרק יש בכור] דהא גבי יובל כתיב השובו לרבות את המתנות ור"מ לא קא מרבי. דתשבו תשובו לא משמע ליה [לרבות] הכי נמי צמית צמיתות לא משמע ליה [לרבות המתנה אלא ודאי דלא כ' מאיר]: וגואל לעולם. דאינה יוצאה לכהנים ביובל כשדה אחוזה: גאלה אחר מיד הקדש. אותו אחר דינו כלוקח שאם הגיע יום י"ב חדש ולא גאלה המקדיש נחלט לזה שגאלה מיד הקדש: [ולחלטיה הקדש. ויהא חלוט להקדש אם לא גאל כתוך שנתו לפה גאל לעולם: אמר קרא] לדורותיו. לפי שיש לו תולדות [דורות]: יוצא לצמיתות: [גאלה אחר. דכתיב ויקם את הבית וגו': ודאחר דכתיב ויקם הבית וגו'] לא יצא ביובל דאינו חוזר לבעלים לפה לי: פר"א ליפוק ביובל. דפקע יובל לקונו קס"ל דלא: [הוה נטמן הלוקח. יום י"ב חדש כדי שלא ימצאנו המוכר שיגאלנה מכנו כדי שחלוט לו]: שיהא חולש מעותיו ללשכה. העשירה לכך היה מעות מעות [פרוגנו] באותו לשכה כשאינו מרגא הלוקח: [וריהא שובר את הדלה. פתח הבית שמכר וינכנס בו וכשירצה הלה הלוקח יבא ויטול מעותיו מן הלשכה]: מהקנתי של הלל ש"מ דנתינה בעל כרחו בעלמא לא הויא נתינה:

רבא אמר דבולי עלמא צד אחד ברבית אסור והבא ברבית על מנת להחזיר [6] איבא בינייהו מר סבר אסור ומר סבר [7]מותר: מת המוכר יגאל בנו: פשיטא מהו דתימא [8]ואיש כי ימכר [9] בית מושב אמר רחמנא והאי לאו מכר קמשמע לן והיתה גאולתו מכל מקום: מת הלוקח יגאל מיד בנו וכו': פשיטא מהו דתימא [10]לקונה אותו אמר רחמנא והא לא קנה קמ"ל והיתה גאולתו מכל מקום: אין מונין לו שנה אלא משעה שמכר כו': תנו רבנן שנה איני יודע אם שנה לראשון אם שנה לשני כשהוא אומר עד מלאת לו שנה [11] תמימה הוי שנה לראשון למי חלוט רבי אלעזר אומר לראשון חלוט רבי יוחנן אמר [12]לשני חלוט בשלמא לר' אלעזר דלדידיה קא מנינן אלא לרבי יוחנן מאי טעמא אמר רבי אבא בר ממל [13]מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו אמר רבי אבא בר ממל מכר [14]שני בתי ערי חומה אחד בחמשה עשר באדר הראשון ואחד באחד באדר השני זה שמכר לו באדר השני כיון שהגיע יום אחד באדר של שנה הבאה עלתה לו שנה זה שמכר לו בחמשה עשר של אדר הראשון לא עלתה לו שנה עד חמשה עשר באדר של שנה הבאה מתקיף לה רבינא ולימא ליה אנא קדים אכיל [15] ירוקא מקמא דידך משום דאמר ליה את נחיתת לעיבורא אנא לא נחיתנא לעיבורא הא תו למה לי היינו הך מהו דתימא התם דכתיב תמימה [16] הכא דלא כתיב תמימה לא קמ"ל [17] דשנה שנה מהדדי גמרי: כשהוא אומר תמימה כו' רבי אומר ליתן [18] שנת עיבורה: ת"ר [19]שנה תמימה רבי אומר מונה שלש מאות וששים וחמשה ימים כמנין ימות החמה וחכמים אומרים מונה שנים עשר חודש מיום ליום ואם נתעברה [20] נתעברה לו: הגיע יום שנים עשר חודש ולא נגאל כו': ת"ר לצמיתות לחלוטין דבר אחר לצמיתות לרבות [21]את המתנה מאי טעמא צמית צמיתות אמרוה רבנן קמיה דרב פפא כמאן דלא כר"מ דאי כר"מ האמר [22]מתנה אינה כמכר א"ר פפא אפילו תימא ר"מ שאני הכא דרבי רחמנא לצמיתות אמרו רבנן לרב פפא ואמר לה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא והא גבי יובל דכתיב תשובו [23]לרבות [24]את המתנה [25] ור"מ לא קא מרבי אלא הא ודאי דלא כר"מ: ת"ר [26] המקדיש בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל [27] וגואל לעולם גאלו [28]אחר מיד הקדש הגיע יום שנים עשר חודש ולא נגאל היה חלוט לו מנא ה"מ אמר שמואל דאמר קרא לקונה אותו ואפילו מיד הקדש ולחלטיה הקדש אמר קרא לדורותיו יצא הקדש שאין לו דורות לא יצא ביובל למה לי אמר רב ספרא לא נצרכא [29]אלא למוכר בית בבתי ערי חומה ופגע בו יובל בתוך שנתו סד"א ליפוק ביובל קמ"ל לא יצא ביובל: **מתני'** [30]בראשונה היה נטמן יום שנים עשר חודש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה ויהא שובר את הדלת ונכנס אימתי שירצה [31]הלז יבא ויטול את מעותיו: **גמ'** [32]אמר רבא מתקנתו של הלל הרי [33]זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו מדעתו מגורשת בעל כרחו אינה מגורשת מדאיצטריך

דבולי עלמא לד אחד ברבית. כי ה"ג אסור הואיל ומעיקרא כתורת הלואה אתא לידיה ור' יהודה [1] (דקאמר) [דקסבר] בהכי עסקינן שהמנו מתחילה שאם יגאלנה המוכר כתוך שלש יחזיר לו הלוקח הדמים מפירות [2] שאכל וברבית ע"מ להחזיר פליגי ומתני' ותנא דבריית'א בהא פליגי דתנא דידן סבר אפי' לד אחד נמי לא הוי דהא כתורת מכר אתא לידיה ותנא דבריית'א סבר סוף סוף הואיל ולידי רבית [3] (לגבי) [אתי] לד אחד (היא) ברבית גמורה היא אלא שהתורה התירתה: **(אים כי ימכר אמר רחמנא): והיתה גאולתו** [4] **מ"מ.** משמע דא"כ הוה ליה למיכתב יגאלנה עד תוס שנת ממכרו מדשני בדיבוריה וכתב והיתה גאולתו משמע אפי' ע"י אחר: **לקונה אותו.** משמע לקונה יכא נחלט אם לא יגאל כתוך שנה הא אם יגאל יחזירנה וקונה הוא דיחזירנה אבל כמו לא קמ"ל והיתה גאולתו מ"מ: **שנה.** אי הוה כתיב עד מלאת שנה ולא כתב לו איני יודע אם שנה למכר לראשון או שנה למכר שני כגון מכרה לאוכן לשמעון בניסן ושמעון נגזר בתשרי וה"א לאוכן [5] שמכרה לראשון מחצה עם לוי ויהא לו רשות לגאלה עד תשרי הכא השתא דכתיב לו משמע דלמוכר לראשון קא למכר: **למי חלוט.** כשהגיע שנה למוכר לראשון ומגלו מי מן הלוקחים זוכה בחליטה זו: **לראשון חלוט.** דלאוכן אין גואלה עוד משמעון אבל שמעון גואלה מלוי עד שיגיע שנה למכר שני שהרי לוי לא נחלטה: **לשני חלוט.** שאין שמעון גואלה [6] מלוי: **עלתה לו שנה.** יא) דהאיכא מיום ליום זה שמכר לו בט"ו באדר לא עלתה לו שנה עד ט"ו באדר לשנה הבאה ואע"ג דהשתא הוי י"ג חדש משום דמיום ליום בעינן מט"ו באדר לט"ו באדר: **ולימא ליה.** לוקח לראשון לוקח שני אנא קדים שמין גורל אי היקפתי יא) ונשתמשתי בנין קודם ממך ושלך נחלט באחד באדר ושלי לא אימלט: **אם נחתת לעיבורא.** נכנסת בחודש העיבור לפיכך תפסיד דתמימה כתיב ליתן לו חדש העיבור אבל אני לא נכנסתי בו: **נולדו לו שני טלאים.** [7]והם בכורות ומתחר להקריבן כתוך שנתן דכתיב (דברים טו) תאכלנו שנה בשנה: **לא כתב תמימה.** ולא ליתיב ליה חדש העיבור [8] וליסלקיה שנה בט"ו בשבט: **כמנין ימות החמה.** בין בפשוטה בין במעובדת: **י"ב חדש מיום ליום.** כמו שאנו מוכיחין אותן לשנת לבנה: **נתעברה לו.** למוכר דכתיב תמימה: **דאמר.** במס' בכורות בפ' [9]אחרון (דף נב:) מתנה אינה כמכר לחזור ביובל למי שנתנה: **משובו.** משובו אים אל מחחתו ודרשינן [10] (בפ"ט) (שם) לרבות את המתנה: **וגואל לעולם.** שאינו נחלט להקדש לעולם ולקמן מפרש טעמא: **הגיע יום שנים עשר חודש.** משלקחו מן הגזבר: **שאין לו דורות.** לליכא פריה וריבה קמי שמיא: **לא יצא ביובל למה לי.** הואיל וכתיב ללמיתות: **מתני' היה נטמן.** הלוקח ביום שנים עשר חודש ולא נגאלה היתה חלוטה לו:

כדי שלא ימאלהו מוכר ליתן לו מעותיו [12] **והוא חלוט לו: שיהא חולש.** כמו (ישעיה יד) חולש על גויים וכדגרסינן (שבת דף קמח:) מגילין חלשים על הקרקעות. שיהא מטיל מעותיו ללשכות [13] שכעזרה: **ויהא שובר הדלת.** של בית שמכר ונכנס: **גמ' מדעתו.** [14] שיקבלם בלון בעל

[1] (כ"ק ק:); [2] (ר"ה ד: יומא סה:); [3] (מכר בכורות נב:); [4] (כתובות נב:); [5] (חוס' פ"ה ה"ס); [6] (מגיעין עד:); [7] (ויקרא ל"ק); [8] סס; [9] (הלוקח דמי הפירות יעב"ן); [10] (יהיה לאחון ל"ק); [11] ע. ל"ק; [12] ל"ל יש בכור. [13] (הא מתיב אחות ל"ק).

רבינו גרשום

והכא ברבית ע"מ להחזיר איכא ביניהו. שהלוה התנה עם המלוה שאם יכול לפרעני בזמנו שיחזיר לו שדהו רבנן סברי כיון שהתנה הלוה שהחזור השדה לידו הפירות שאכל [הלוקח] הרי זה רבית ור' יהודה סבר כיון שנעשאה לו מכר קנאה המלוה קנין גמור עד שיתן לו הזמן ומתחר הוא הלוקח לאכול פירותיה שהיא שלו והזדה זו שמחזירה לו המלוה אינו דומה בחזרה אלא דומה כמו שתחזר ומכרה לו המלוה עכשיו (דמי) הלכך לא הוי רבית ומתני' דקתני אינה רבית ר' יהודה היא. ע"א לשון מורי הגאון רבינו ע"מ להחזיר שהתנה שאם יפרה את השדה שיחשוב לו דמי פירות שאכל ר' יהודה סבר כיון שמחזיר לו דמי הפירות מותר: איש כי יסכור אמר רחמנא והיתה גאולתו. כלומר מי שמכר יגאל קס"ל: [שנה. דכתיב ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה איני יודע אם שנה לראשון אם שנה לשני כלומר שאם מכרה הלוקח לאחר אחר חצי שנה שקנאה איני יודע אם נלך אחר מלאת שנה של לוקח ראשון או של לוקח שני: כשהוא אומר עד מלאת לו למוכר ראשון קאמר. למי חלוט אם לא גאלו מוכר ראשון עד מלאת שנה ר' אלעזר אמר ללוקח ראשון הוא חלוט] דלדידיה מנינן [למוכר] ללוקח ראשון מונין לו י"ב חדש הלכך ביין הוא שיהא חלוטה לו: כל זכות שתבא לידו. שיהא במקומו שיוחלט לו: [עלתה לו שנה. שכר"ח אדר מכר בעשרו כשהגיע לראש אדר אחר: ולימא ליה. זה שקנה בט"ו באדר ראשון לאותו שקנה בר"ח השני: אנא קדים שתין גורא מיקמי דידך. כלומר אני הסקתי אש בביתי בפרוזרתי קודם שהיסקתה אתה בביתך שאני קניתי קודם מפני מה נחלט לך ביתך קודם משיחלט אותו שלי שקניתי קודם: דאמר ליה] את נחית לעיבורא. שקנית בחודש העיבור בט"ו באדר הראשון גלית ארעתך דשנת עיבור את רצה לחשוב הלכך לא נגמרה שנתה עד ט"ו באדר: [נולדו לו ב' טלאים. ליידע אי זה יש לו תורת איל קודם מחבירו ואיכ' דאמ' לענין צירוף גורן של מעשר בהמה דכתיב במעשר בהמה שנה היוצא השדה שנה שנה. לכ"ה: ההם הוא דכתיב תמימה. נבי בתי ערי חומה לרבות חדש העיבור: קס"ל דשנה שנה גמרי מדודיי. כתיב נבי ערי חומה שנה וכתיב בטלאים שנה שה תמים זכר בן שנה מה להלן המימה הדיבה דנחית לעיבורא מחשבין לו שנת עיבור אף הכא נמי: שנה ועיבורה. היינו שנת הלבנה ומה שתיריים חדשי החמה על הלבנה י"א יום דהיינו שס"ה ימים שתהא תמימה בין ללבנה בין לחמה]: ואחר הניתן לו בפחות. היה יכול לגאול כל י"ב חדש הנותן המתנה וכשיגיע י"ב חדש ולא נגאלה היתה חלוטה לו:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com